

Velike ili gigantske lutke

Sekul, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:171458>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

VELIKE ILI GIGANTSKE LUTKE

DORA SEKUL

Split, 2021.

**ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
FILOZOFSKI FAKULTET
LUTKARSTVO I SCENSKA KULTURA**

VELIKE ILI GIGANTSKE LUTKE

Studentica:

Dora Sekul

Mentor:

dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Split, srpanj 2021.

Sadržaj

1. Uvod1
 2. Lutkarstvo2
 3. Povijest lutkarstva4
 4. Tipovi scenskih lutaka6
 5. Velike ili gigantske lutke8
 6. Izrada velikih ili gigantskih lutaka10
 7. Opća pojava gigant lutke19
 - 7.1. Bunraku lutke22
 8. Dijete i lutka25
 9. Zaključak27
 10. Literatura28
- 31
- Summary32

1. Uvod

U razvoju djeteta važnu ulogu ima umjetnost koja se smatra posebnom ljudskom djelatnošću te na razne načine doprinosi odgoju djece. Djeca kroz umjetnost izražavaju svoje doživljaje i shvaćanja svijeta, tragaju za odgovorima te se djeci omogućuje dublja uključenost u procese koji oslobađaju razne mogućnosti stvaralaštva (Radovan-Burja, 2011 prema Vidović Schreiber, 2015).

Lutkarstvo je scensko izražavanje i jedno od živih umjetničkih vrsta, ono obuhvaća razne vrste umjetnosti kao što su književnost, gluma, glazba i likovna umjetnost. Ono na djecu djeluje poticajno te je izvor vrijednih estetskih doživljaja (Pokrivka, 1977 prema Vidović Schreiber, 2015). Lutkarstvo nam omogućuje prikazivanje bajki i čudesnih prizora pa je upravo to razlog zašto je blisko djeci, ali ne i isključivo namijenjeno za djecu kao što mnogi smatraju.

Počeci lutkarstva i lutkarske tradicije sežu u daleku prošlost i najstarije civilizacije, upravo su lutke te koje su unosile velike promjene i zauzimale važne uloge, kao što je borba za pravdu, očuvanje jezika i širenje kulture te se može pronaći u povijesti bilo koje zemlje (Pokrivka, 1978). Važnost uloge lutke u davnoj prošlosti prikazuje nam snagu i važnost lutkarstva koje je i tada bilo prepoznato.

Rad se sastoji od tri dijela.

U prvom dijelu se pojašnjava pojam lutkarstva, prikazuje kratka povijest lutkarstva te se iznosi podjela i tipovi scenskih lutaka.

U drugom dijelu rada pobliže će se prikazati specifična vrsta lutaka, velike ili gigantske lutke te se pojašnjava zašto spadaju u specifičnu vrstu lutaka, kako nastaju, tko i kako njima upravlja, gdje se najviše koriste, tko je najpoznatiji po toj vrsti lutaka i tko joj daje novu svrhu te koji je cilj pokretača gigantskih lutaka.

Trećim dijelom sažeto se dotiče tema *dijete i lutka*.

Razlog odabira ove teme je važnost scenske lutke u odgoju i obrazovanju te utjecaju scenske lutke na dijete od najranije dobi. Dijete od svoje najranije dobi emotivno je vezano za lutku te mu ona predstavlja sigurnost i olakšava prilagodbu u novim sredinama i situacijama. Ona pokreće djetetov misaoni i imaginarni svijet, pomaže djetetu da izrazi svoj doživljaj svijeta na njemu najprimjereniji način.

2. Lutkarstvo

Lutkarstvo je jedna od grana umjetnosti. Ono je scenska umjetnost u čijem je središtu lutka, ali koja nije i jedini pokretač lutkarske predstave. Za nju su nam potrebni glumac i publika koji stvaraju njen neizostavan dio. „Bit je lutkarstva u neobičnom lijepom, poetskom činu oživljavanja nežive materije preko glumca lutkara.“ (Pokrivka, 1978: 8).

Često se možemo susresti s razmišljanjem da je lutkarstvo namijenjeno isključivo djeci (Županić Benić, 2009), što nije istina te baš suprotno, ono nudi razne mogućnosti za sve uzraste. Upravo o tome govori autorica Županić Benić u svom djelu *o lutkama i lutkarstvu*: „Lutkarstvo je sinteza umjetnosti koja u sebi objedinjuje likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni izraz, pa stoga nudi brojne mogućnosti kreativnog izražavanja kako za djecu, tako i za odrasle.“ (Županić Benić, 2009: 8).

Scenska umjetnost također se dijeli na balet, dramu, operu, pantomimu, lutkarstvo te svaka podjela djeluje i dijeli se dalje. Za razliku od ostalih formi, kojima je čovjek tvorac i građa scenskog lika, u kazalištu lutaka to je glumac – animator, a građu scenskog lika rade glumčev glas i lutka (Glibo, 2000). „Od svih grana scenske umjetnosti lutkarstvo je najpogodnije za prikazivanje bajki, fantastike, čudesnih prizora. Zato je i kazalište lutaka tako blisko djeci.“ (Pokrivka, 1978: 8). Sasvim je normalno da dijete ima najdražu igračku ili lutku te da je nosi sa sobom. Ona mu predstavlja sigurnost i mogućnost da se lakše izrazi u teškim situacijama te nas upravo to upućuje na razlog zašto djeca vole lutkarstvo i scensku lutku. Ona im je neizostavan i primarni oblik s kojim se susreću u djetinjstvu. Pruža im razne mogućnosti koje oni najviše vole, a to su: igranje, pretvaranje da su netko drugi, komuniciranje s novim osobama, jednom riječju može sve što oni zažele i zamisle. Scensku lutku možemo susresti i jako dobro iskoristiti u bilo kojem obliku rada s djecom jer nam nudi razne mogućnosti.

Čar lutkarstva i scenske umjetnosti je da nas ono uvijek okružuje te u bilo kojem trenutku neki predmet može postati scenska lutka, a prostor u kojem se nalazimo postati scena. Te je najljepše od svega što nam je za to potrebna samo mašta koja će nam u tome biti vodilja (Matković, 2018).

Kazalište lutaka se često vezuje s kazalištem živog glumca zbog tri osnovna uvjeta za kazalište koji su im zajednički, a oni su dramsko djelo, publika, izvođači, velik broj kazališnih termina, pojmova i zakona. Ipak se po ostalim stvarima razlikuju kao po većini izražajnih sredstava. Lutka je stvorena za određenu ulogu, ima uvijek isti izraz lica te ima ograničen i sebi svojstven način pokreta, dok glumac u živom kazalištu, što i sama riječ govori, je živ te mu to pruža razne mogućnosti i nema ograničenja kao lutka u kazalištu. Jedna od velikih razlika je,

što se glumac koristi mimikom za pokazivanje emocija, a lutka ima uvijek isti izraz lica (Pokrivka, 1978).

3. Povijest lutkarstva

Počeci lutkarskog izraza dolaze iz daleke prošlosti i najstarijih civilizacija te se Daleki istok smatra važnim u razvoju lutkarske tradicije.

Autorica Pokrivka (1978) govori da su lutke u Europu stigle kao gotov proizvod istočne kulture te da su primljene kao zanimljiva, egzotična novost, a ponekad i konkurencija živom kazalištu. Navodi kako se prvi tragovi lutaka pronalaze u Indiji te se smatra da su se odatle proširile u Kinu, Japan i Javu te preko Egipta u Staru Grčku, gdje su dostigle visoku popularnost. Iz Stare Grčke su prenesene u Rim gdje se dalje šire po cijeloj Europi.

Autorica navodi kako se lutke i lutkarstvo spominju i u brojnim djelima velikog Aristotela, Platona i Herodota. Svaka lutka je „rođena“ na određenom mjestu ovisno o narodu i kulturi, pa je tako antička lutka rođena u hramu, srednjovjekovna u crkvi i mnoge druge. Lutke su brzo gubile svoja vjerska obilježja i postajale narodni junaci. Uvijek su bile na strani naroda te se borile za pravdu i potlačene. Velike promjene i važnu ulogu su imale pri buđenju nacionalne svijesti kod ljudi, očuvanju jezika i širenja kulture (Pokrivka, 1978). Lutka i lutkarska umjetnost imala je važne uloge te se može pronaći u povijesti bilo koje zemlje.

U 11. stoljeću prije nove ere u Indiji se razvija kazalište lutaka te ono stvara jednog od prvih narodnih heroja i praoca svih narodnih heroja, Vidušku. Može ga se pronaći u većini zemalja, ali u svakoj je imao drugo ime. U Rusiji su ga nazvali Petruška, u Bugarskoj Pančo, u Mađarskoj Paprica Jansci, u Italiji Pulcinella, a u Hrvatskoj Petrica Kerempuh (Pokrivka, 1978).

Lutkarstvo u Europi jače se počinje razvijati u 16. i 17. stoljeću, stoga je to i vrijeme putujućih lutkara te ono postaje obiteljski zanat i način zarađivanja. Lutke su se mogle pronaći svugdje kao na sajmovima, trgovima, odakle su i prodirale u palače kneževa te se sve češće moglo naići na palače s kazalištem lutaka. U Europi lutkarstvo je uglavnom bilo usmjereno na lutke marionete, a njegovim širenjem razvijaju se lutkari amateri te imaju mogućnost razvojne nadogradnje. Lutkarstvo se razvijalo i mijenjalo ovisno o promjenama u društvu, vremenu i ljudima. Prema Pokrivka (1978) neke od promjena koje se prvom preporodu lutkarstva pripisuju su: izmjena repertoara, koji je znatno bio proširen u tematskom i žanrovskom pogledu, izbačene su grubosti i neprobirljivosti narodnih lutkara, nastaje lutkarski patos te je oplemenjena tehnika lutkarskog scenskog govora. U tom razdoblju kazalište lutaka svoju je djelatnost više usmjeravalo na dječju publiku. Lutke su imale pokretne brade, oči, te vlasulje od prave kose te su se koristili rekvizitima kao pomoćnim sredstvima i trik-tehnikom (Pokrivka, 1978).

„Početkom našeg stoljeća nailazi „novi val“ u razvoju lutkarstva. Na sceni kazališta lutaka odumire realizam i prodiere simbolizam, stilizacija, impresionizam, kubizam, ekspresionizam, pa čak i apstrakcija.“ (Pokrivka, 1978: 6).

Prema autorici Pokrivka (1978) kazalište lutaka tada je daleko zaostajalo za kazalištem sa živim glumcima, najvećim razlogom jer je bilo namijenjeno samo djeci. Nakon čega je bilo jasno da bi ono, za veći uspjeh i mjesto, uz ostale grane scenske umjetnosti trebalo biti prilagođeno i najširoj javnosti odnosno moralo bi steći i odraslog gledatelja. Za takvo što trebalo je potražiti velike dramatičare, talentirane redatelje, glumce, likovne umjetnike i glazbenike. Razvojem lutkarstva počinju se stvarati novi i visoko umjetnički repertoari raznih sadržaja i tema, počinju se razvijati i različita područja djelovanja kao dramaturgija, satira, groteska, lutkarska pantomima, novi tip priče. Stvara se specifičan glazbeni stil, koristi se kombinacija lutke i živog glumca, više se pažnje posvećuje sceni, određenim vrstama lutaka, režiji i kostimografiji. Zbog novih promjena, uvjeta i zahtjeva razne zemlje zapuštaju svoje lutkarske tradicije jedan od primjera su Kina i Japan koji se spremno odriču istih u arapskim zemljama posve odumire, a Indija i Indonezija su uspjele očuvati svoj stilski lutkarski izraz. Nakon drugog svjetskog rata ex Čehoslovačka i Poljska bile su među najboljim zemljama u svijetu po razvijenosti lutkarske umjetnosti. U svim većim gradovima moglo se naići na kazalište lutaka ili na početak njegovog osnivanja.

4. Tipovi scenskih lutaka

Scenske se lutke od najstarijih vremena pojavljuju u raznim oblicima. Najpoznatija podjela je ona u dvije skupine *marionete* i *ručne lutke*.

Marionete su lutke duge tradicije koje su u svojim počecima bile vrlo jednostavne, a njihovi pokreti minimalni. Animiraju se šipkom koja ide od glave, a noge i ruke su dugim vježbanjem postigle pokrete koji nalikuju hodu. S vremenom su marionete dobivale konce za animaciju ruku i nogu, pa je tako i nastao tzv. kontrolnik, drveni nosač, koji je najčešće križnog oblika za koji su privezani konci te se njime animira odozgo. Takav način animacije vrlo je složen, pa je marionetom uglavnom teško upravljati. Izrađuje se od drva, a u novije vrijeme od pluta, žice i plastične mase (Glibo, 2000). Zbog svoje izrade i animacije marionete su najzahtjevnije od svih lutkarskih formi. Sastoje se od pokretnih udova, niti konaca i kontrolnog mehanizma. Niti konaca pričvršćene su na lutku i kontrolnik kojeg lutkar drži u ruci. Upravljanjem kontrolnikom lutkar, blagim pokretima, pomiče određene konopce koji pomiču određeni dio tijela lutke te na taj način ona može klimati glavom, mahati rukom, hodati, skakati, saginjati se i padati. Zbog raznih načina pokretanja najbližnja je čovjeku u odnosu na druge lutkarske vrste (Županić Benić, 2009). „Marioneta je ujedno svojevrsna metafora za čovjekov život jer ovisi o nekome tko je gore; u slučaju marionete to je samo glumac lutkar koji joj određuje hoće li, kada i kako živjeti.“ (Županić Benić, 2009: 88).

Drugu skupinu lutaka predstavlja *ginjol* lutka. To je ručna lutka koju natakemo na ruku, točnije na dlan. Te je vodimo – animiramo – pomicanjem prstiju, dlana i cijele ruke, skrivene iza lutkarske pozornice ili paravana (Varl, 2000). Sastoji se od glave i jednostavnog tijela koje čini haljinica preko koje se najčešće navlači kostim lutke. Obično nemaju noge, a ako imaju prebacuju se preko paravana prema publici te se animiraju drugom rukom lutkara. Glava se pravi od raznih materijala kao drvo, triko, moltopren, papirština i sl. (Glibo, 2000). Specifična je i jednostavna lutka koja je zapravo prekrivena ruka, kod djece je najprihvaćenija iz razloga što tijekom animacije ona mogu njom u potpunosti kontrolirati i uživjeti se u lutkarsku igru. Razlikujemo dva tipa ručnih lutaka ginjol i zijevalicu. Ginjol je tip lutke koja se navlači na ruku. Obično se kažiprstom pokreće glava, a palcem i malim prstom lutkine ruke, dok zijevalica samo otvara i zatvara usta i to se radi animatorovom rukom iznutra, jer je, kao i kod ginjola, zijevalica također navučena na ruku. Ručne lutke dobar su izbor lutaka za početnike i one koji se tek počinju baviti lutkarskim medijem (Županić Benić, 2009).

Glavni predstavnik lutaka na štapu je lutka *javanka* točnijeg naziva *vajang*, animira se pomoću štapova i potječe sa otoka Jave. Dosta se koristi u vrtićima i školama u radu s djecom,

iz razloga što je tehnološki prilično jednostavna, a prije svega njome se izvrsno može animirati (Varl, 1999). Mnogo se koristi u Kini i Japanu gdje je smatraju jednom od najneobičnijih i najljepših manifestacija azijske kulture. Originalna lutka izrađena je od drva. Dugačak štap joj prolazi kroz tijelo i pokreće glavu (Glibo, 2000). Javanka ima trodimenzionalnu oblu glavu, gornji dio tijela i ruke. Ruke imaju zglobove u šakama, ramenu, laktu i pokreću se pomoću dva štapa koji su pričvršćeni za šake. Donji dio tijela čini sukinja od struka prema dolje, ona ujedno i skriva ruku animatora. Glava se izrađuje isto kao i kod ginjola i marioneta. Klasična javanka animira se odozdo. Animator se nalazi iza paravana te jednom rukom animira glavu i drži štap, a drugom žice kojima animira lutkine ruke (Županić BeniĆ, 2009).

Specifične vrste lutaka jesu: velike ili gigantske lutke, mimičke lutke (mehaničke), plošne, lutke na prstima itd. Lutke sijena također spadaju pod specifičan oblik scenskih lutaka, najčešće se prave od kože, papira, pergamenta, a u novije vrijeme i od plastičnog materijala. Priljubljene uz bijelo platno, pokretane rukom ili žicom, pod snopom svjetlosti ocrtavaju se na drugoj strani kao figure u prirodnom pokretu i na taj način izgledaju kao da su oživljene. Lutke za crno kazalište zovu se i lutke trikovi. Izrađuju se od različitih predmeta i materijala. Ponekad imaju konstrukciju marionete. Jedan štap je osnova lutke koji je drži ili može imati i više štapova koji stoje okomito.

Crno kazalište upotrebljava sredstava svih lutkarskih tehnika. Cijela pozadina pozornice presvučena je u crnu tkaninu te su lutkari i animatori također obučeni u crnu odjeću. Tako odjeveni oni se ne vide, a lutke su osvijetljene (Glibo, 2000). Osnovni uvjet za crno kazalište je potpuno zamračena pozornica i vrlo impresivna lutkarska tehnika koja ostavlja jak dojam na gledatelja. Najviše oćarava kada se izvodi uz glazbu (Županić BeniĆ, 2009).

Prema Županić BeniĆ (2009) crno kazalište koristimo kada:

1. želimo stvoriti potpunu iluziju u predstavi,
2. želimo da nam objekti, slike i lutke nastaju i nestaju u mraku na neoćekivan naćin,
3. imamo mogućnost rada u potpuno zamraćenoj prostoriji.

5. Velike ili gigantske lutke

Kao što je već prije spomenuto lutkarstvo i scenska umjetnost uz maštu i dobrog lutkara ne poznaje granice. U odnosu na druge medije puno je prednost i mogućnosti. Počevši od same lutke koja može biti na prstu ruke i prenijeti dojam i poruku kao najveća lutka na svijetu.

Velika ili gigantska lutka naziva se upravo zbog svoje veličine koja je čini jedinstvenom u odnosu na sve što je okružuje. Mogu biti različitih veličina te veličina utječe na razne stvari kao pokretanje koje ovisi o ljudima, o samoj veličini ovisi i broj ljudi, zbog svoje veličine i kretanja ostavljaju snažan dojam, nemoguće ih je ne zamijetiti, prestrašiti se, a i razveseliti u njihovom prisustvu. Zbog veličine se najčešće koriste na otvorenim ili većim prostorima kao što je ulica. Ovu vrstu lutaka najčešće se susreće u vrijeme karnevala, na povorkama, uličnim performansima i sl.. Prema autorici Županić Benić (2009) gigantske lutke uobičajeno se pojavljuju u karnevalskim povorkama ali u takvim slučajevima one ne izvode predstavu, već se samo u njima pojavljuju, a veću važnost se tada pridaje njihovom pokretu, veličini i vizualnom identitetu. Za sam pokret i animaciju velikih lutaka uključeno je mnogo lutkara. Ovisno o tome kakva je lutka, lutkari tijekom animacije mogu biti vidljivi ili prekriveni njenom odjećom.

„Gigantska lutka nastaje kada glumac odvoji masku od svog lica i stavi ju na štap. Tada maska postaje lutka jer je odvojena od glumčeva tijela i osvaja prostor pokretom svojstvenim samo sebi.“ (Županić Benić, 2009: 118). Štapne lutke postoje u mnogobrojnim varijantama, a zajedničko im je da postoji glavni štap koji nosi cijelu lutku. Prema autorici Pokrivka (1978) gigantske lutke spadaju pod specifične vrste ručnih lutka, a u slučaju da se navlače na glavu, zovu se naglavne lutke.

Gigantskoj lutki novu svrhu daje Peter Schumann, američki umjetnik, njemačkog podrijetla te ujedno i osnivač kazališta *Bread and Puppet Theater*. Najpoznatiji je po velikim, gigantskim lutkama koje su nastajale na radionicama u kojima su sudjelovali brojni umjetnici i performer. Svoju estetiku i prepoznatljivost gradi na projektima u koji je uključen velik broj ljudi (Županić Benić, 2009).

„Pokretačima gigantskih lutki jedini je cilj da lutke i maske svojom pojavnošću prosvjeduju, šokiraju, i ukažu na apsurd suvremenog svijeta, no to ne čini performer kao osoba, već lutka koja je subjekt.“ (Županić Benić, 2009: 119).

Slika 1. Gigantska lutka¹

¹Slika 1. Gigantska lutka Izvor:http://www.journal.hr/wp-content/uploads/2015/02/shutterstock_129364859-e1424341804714.jpg (preuzeto: 14.5.2021)

6. Izrada velikih ili gigantskih lutaka

Izradom velikih lutaka s djecom, pružene su nam razne mogućnosti. Sama izrada tako velike lutke, trajat će duže razdoblje što nam nudi mogućnost da od samog procesa izrade napravimo i cijeli projekt. Projektni rad zahtijeva i veći broj sudionika što je idealno za izradu velike lutke.

Djeci možemo dati slobodu da sama prema svojim interesima i međusobnom dogovoru odluče što žele izraditi. Tijekom izrade važno je da svi sudjeluju i doprinose u zajedničkom radu, što se može ostvariti na razne načine kao pomaganjem, prikupljanjem i donošenjem materijala, gdje možemo uključiti i roditelje te razvijati partnerstvo vrtića i roditelja, pomoć može biti i u obliku savjeta i sl. Najvažnije od svega je da djeca primjećuju kako njihov projekt svakog dana raste njihovim trudom, međusobnom suradnjom te radom vlastitih ruku. Ovakav projekt nudi razne dobrobiti za djecu kao stjecanje novih kompetencija i znanja. Neupitno je da li djeca vole izradu tako velikih lutaka jer nam je poznato da djeca što su manja vole veće stvari (Županić Benić, 2009). Ipak ovakav način rada „prikladniji je za djecu većeg uzrasta jer je njima lakše vizualizirati krajnji proizvod, a ujedno su i koncentriraniji.“ (Županić Benić, 2009: 176).

Prema autorici Županić Benić (2009) pri izradi velikih lutaka važno je paziti na njihovu težinu i način na koji ih konstruiramo, kako ne bi ugrozile gledatelje za vrijeme predstave, povorke i sl. te animatore koji ih pokreću. One se izrađuju od laganog materijala, ali jake i čvrste konstrukcije. Autorica ističe neke važnosti pri izradi gigantske lutke s djecom kao dobro organizirati rad, raspodijeliti poslove, isplanirati logičan slijed izrade.

U knjizi *O lutkama i lutkarstvu* (2009) autorica Marijana Županić Benić opisala je slijed jednog projekta izrade gigantske lutke na primjeru desetodnevne ljetne lutkarske radionice s djecom u gradu Poreču. Ističe kako temom pokušava obuhvatiti šire područje te kako ona pri izradi jedne vrste lutke ne zadržava samo na njoj nego polaznicima radionice pokušava proći što više vježbi, kako bi na taj način upoznali ostale jednostavne vrste lutaka, kojima mogu izvoditi improvizacije.

Prvi dan radionice

Upoznavanje s grupom i medijem kojim će se baviti u narednim danima radionice. Nakon čega slijedi zajednički dogovor i okvirni plan rada za naredne dane trajanja radionice. Autorica ističe kako je važno procijeniti kakve su mogućnosti djece i njihova motiviranost koja predstavlja velik značaj. Nakon obavljene procijene slijedi uvod u lutkarstvo i način mišljenja na lutkarski način. Autorica navodi kako taj dio rada obavi na najjednostavniji način u tom trenutku, s onim

što ima pri ruci. U ovom slučaju je to papir kojeg je svatko od djece zgužvao u nekakav lik po izboru. Zatim bi toj lutki dodavali pokret, zvuk ili glas. Uz kratke improvizacije u parovima (Županić BeniĆ, 2009). Takvim načinom rada autorica je željela ukazati na „mogućnost koju nam nudi sam materijal te na činjenicu da je i to lutka, kao i da lutka može nastati od svega što nas okružuje. Ona je materijal, predmet ili figura kojom pokretom dajemo dušu.“ (Županić BeniĆ, 2009: 178).

Drugi dan radionice

Izrađivanje ručnih lutaka: ginjola.

Autorica navodi materijale koji su bili potrebni za izradu ginjola kao stiroporne kuglice, gipsani zavoji, tkanina za haljinu. Prvi korak u izradi je bio namakanje gipsanih zavoja u vodi kako bi omekšali i lakše se zalijepili na stiropornu kuglicu. Iz razloga, što se gips u takvom stanju lakše oblikuje, te se lakše rade glava i ruke. Nakon gipsane glave, dalje se izrađuje jednostavna haljinica kao tijelo, te se spaja šivanjem, nakon čega se spaja glava i haljinica. Zatim slijedi bojanje glave akrilnim bojama. Autorica ističe kako nema gubljenja vremena te polaznike za vrijeme sušenja boje zaduži za smišljanje kratke priče za lutkarsku improvizaciju, koja će se odvijati ispod gigantske lutke. U projektu je zamišljeno da gigantska lutka bude dama sa širokom krinolinom, ispod čije će se haljine nalaziti improvizirana pozornica za ručne lutke, gdje će moći stati najmanje dvije osobe. Te je zamišljeno da uz samu pojavu lutke ona ima i funkciju scenografije. Iz tog razloga imamo izradu ginjol lutke u drugom danu radionice. Dok neki smišljaju priču, ostatak radi mali improvizirani paravan od plahte, koja se stavlja na špagu. Autorica povezuje znanje sa praktičnim djelom na način da će završnu predstavu svi zajedno održati na glavnom trgu, iz razloga što su se ginjol lutke svojevremeno i proslavile na ulici, te je ginjol lutku smatrala odličnim početkom za takvo što. Autorica navodi kako je ideja projekta zasnovana na priči o Porečanki te će priča vezana za improvizirano kazalište biti na toj tebi i uprizorena ginjolima. U danima koji slijede nastaje lutka visoka četiri metra sa širokom krinolinom (Županić BeniĆ, 2009).

Treći dan radionice

Polaznici izrađuju svatko svoju skicu lutke nakon čega se zajednički dogovaraju oko izgleda. Zatim se izrađuju krojevi za svaki dio lutke na natron-papirima te se spajaju dijelovi kako bi dobili bolji dojam veličine. Zatim se kroj prebacuje na stiropor. Tijelo se izrađuje od stiropornih ploča koje su zalijepljene jedna za drugu, a debljine su 30 cm. Iz ploča, uz pomoć skalpela i ručne pile, posebno se izrezuje torzo, glava i ruke te svaki od tih dijelova izdvaja se na još tri

djela: podlakticu, nadlakticu i šake. Nakon toga se skida višak stiropora te se u sljedećoj fazi izrađuje glava od stiropora u komadu (Županić Benić, 2009).

Slika 2. Dijelovi od stiropora²

Četvrti dan radionice

² Slika 2. Dijelovi od stiropora izvor: Županić Benić, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.180.)

Sudionici radionice brusnim papirom bruse neravne glave, torza i ruku, a zatim te dijelove tijela kaširaju novinskim papirom, kako bi bili čvršći (Županić Benić, 2009).

Slika 3. Kaširanje glave³

Peti dan radionice

Sudionici skiciraju i osmišljavaju dizajn tekstila za buduću lutkinu haljinu. Svaki sudionik izrađuje željeni uzorak na papiru. Nakon što su svi završili radove od svih se uzoraka napravila

³ Slika 3. Kaširanje glave izvor: Županić Benić, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.181.)

„mala izložba“ uz pomoć koje će se lakše odabrati motivi za lutkinu haljinu (Županić BeniĆ, 2009).

Slika 4. Uzorci na papiru⁴

Šesti dan radionice

Svi zajedno, promatrajući radove uzoraka, odabiru motive koji će se crtati na tkanini. Nakon čega se odabrani motivi uz pomoć voditelja radionice, uvećavaju, slažu u nizove i prenose na dvije tkanine (10 x 2.5 m) markerom. Zatim se priprema prostor, materijal i pribor za rad. Djeca zajedno s voditeljem miješaju boje i odabiru nijanse kojima će oslikavati tkaninu (Županić BeniĆ, 2009).

⁴ Slika 4. Uzorci na papiru izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.182.)

Slika 5. Crtanje motiva na tkanini⁵

Sedmi dan radionice

Kreće izrađivanje donjeg dijela lutke od drvenih dasaka i postavljanje na kotačiće za lakše pokretanje. Konstrukciju lutke čini kvadratna baza na koju se grade stranice, koje se povezuju dodatnim daščicama radi čvrstoće. Kod izrade baze potrebni su stariji sudionici dok mlađi za to vrijeme vježbaju za nastup s ginjol lutkama, izrađuju šešir za lutku i njezinog pratitelja na štulama (Županić BeniĆ, 2009).

⁵ Slika 5. Crtanje motiva na tkanini izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.183.)

Slika 6. Izrada donjeg dijela lutke⁶

Osmi dan radionice

Kreće spajanje dijelova tijela pri kojem se koristila tkanina, završno bojanje glave, torza i ruku, spajanje torza s osnovom i oblačenje konstrukcije oslikanom tkaninom. Glava se pričvršćuje za torzo te je nepomična. Ostatak tijela pomičan je kao ruke u ramenima, zglobovima, laktu i članku te ih se pokreće štapovima. Haljina giganta lutke s prednje strane razdvaja se i radi paravan za pozornicu ginjola lutaka (Županić BeniĆ, 2009).

⁶ Slika 6. Izrada donjeg dijela lutke izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam international d.o.o (str.184.)

Deveti dan radionice

Uvježbavanje predstave ginjol lutkama u parovima ili trojkama (Županić BeniĆ, 2009).

Slika 7. Uvježbavanje predstave⁷

Deseti dan radionice

Lutka je gotova i spremna za svoje prvo pojavljivanje u javnosti. Lutka se kretala na zvuk pjesme *La mula de Parenzo* u društvu pratitelja na štulama. Lutka se zaustavila na Trgu slobode, gdje se odvijala igra za prolaznike. Zatim su pratitelji pjevali i zavodili mulu tj. gigantsku lutku (Županić BeniĆ, 2009). „Nakon toga mulina se haljina pretvorila u pozornicu na kojoj su mali lutkari izveli svoje kratke skečeve s ginjolima, raspravljajući, na svoj maštovit način, o tajanstvenoj Porečanki.“ (Županić BeniĆ, 2009: 186).

⁷ Slika 7. Uvježbavanje predstave izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.185.)

Slika 8. Gotova lutka⁸

⁸ Slika 8. Gotova lutka izvor: Županić Benić, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.186.)

7. Opća pojava gigant lutke

Počeci pojave velikih lutaka vežu se za bujnu starogrčku mitologiju gdje su se pojavljivali mitska bića sa tri različite glave i na četiri noge, jedno takvo biće nazivalo se himera (Mrkšić, 2006). Velike lutke i danas možemo susresti u raznim zemljama. Primjerice u Poljskom kazalištu maska se često koristi u kombinaciji s drugim ekstenzijama tijela poput štula, na koje oni nose maske te na taj način, kostim zaista izgleda poput nekakvog velikog i drugačijeg bića (Županić Benić, 2009).

Slika 9. Kostimi na štulama⁹

Lutka Javanka glavni je predstavnik lutaka koje se animiraju pomoću štapova, glavni štap joj prolazi kroz tijelo i pokreće glavu lutke. „Mnogo se upotrebljavala u Kini i Japanu te predstavlja jednu od najljepših i najneobičnijih manifestacija azijske kulture.“ (Pokrivka, 1985: 12). „Javanka se sastoji od tijela lutke i kontrolnog mehanizma koji čini štap, a koji pak pokreće glavu unutar koje je fiksiran prolazeći kroz trup lutke, te žice kojima se pokreću ruke.“ (Županić Benić, 2009: 75). Poznata je i pod imenom wayang golek što bi značilo trodimenzionalna štapna lutka. Suvremena je varijacija lutke na štapu, može biti spoj dviju vrsta lutaka npr. lutke na štapu kao zijevalice ili lutke na štapu kao gigantske lutke, koje pokreće dvoje ili više animatora. Javanka se može izraditi i kao lutka većih dimenzija jer dimenzije ove vrste lutaka nisu

⁹ Slika 9. Kostimi na štulama izvor: <https://www.picuki.com/profile/trikocirkusteatar> (preuzeto: 14.5.2021)

ograničene, ali prilikom izrade takvih lutaka, važno je odabrati pravi materijal. Materijal bi trebao biti lagan i čvrst, kako težina lutke ne bi ometala njenu animaciju, koja bi mogla premašiti i nekoliko metara u svim smjerovima. Konstrukcija takve lutke mora biti čvrsta, kako ne bi došlo do lomova i ozljeda animatora, koji je pokreću. (Županić Benić, 2009).

Slika 10. Lutke javanke¹⁰

Kazalište koje također koristi lutke većih dimenzija je Vijetnamsko vodeno kazalište. Specifično vodeno lutkarstvo, koje je nastalo prije gotovo 1000 godina u regiji, delte Crvene rijeke u Vijetnamu. Svaka predstava traje 50 minuta, a kroz predstavu gledatelju se približava kultura i društveni život ove zemlje. Predstave se izvode uz živu glazbu, koja je dodatna zabava za vrijeme gledanja te se mogu čuti tradicionalni vijetnamski glazbeni instrumenti.¹¹ U starom Vijetnamu omiljen oblik zabave bilo je lutkarstvo na vodi. Prirodna pozornica u to vrijeme bila su poplavljena rižina polja i ribnjaci. Lutkari su do pojasa stajali u vodi, a gledatelji su sjedili na obali. Danas se predstave izvode u ribnjacima u selima, namjenskim zgradama s bazenima,

¹⁰Slika10. Lutke javanke izvor: <https://i.pinimg.com/originas/9d/0a/eb/9d0aebb626c9f6021ef3ac0b890078e1.jpg> (preuzeto: 14.5.2021)

¹¹ URL: <https://hrv.vivit-tours.com/32-stunning-places-visit-vietnam-2019-630216> (pristupljeno 31.5.2021)

a na gostovanje se putuje s prenosivim rezervoarima. Lutke su izrađene od drveta i obojene vodootpornim lakom, a mogu težiti i do 15 kg. Pojavljuju se s jedne ili druge strane pozornice ili izranjaju iz vode. Animatori stoje u vodi do pojasa, animiraju lutke preko dugačkih bambusovih štapova i sistema konopa, koji su skriveni ispod vodene površine. Kako bi se konstrukcija lutaka koja je pod vodom još bolje prekrila danas se u vodu stavlja boja. Sastavni dio predstave i onaj koji pridonosi cjelokupnom veselom ugođaju su, svjetla reflektora, šarene zastave te vatromet koji se pojavljuje na početku i na kraju.¹²

Slika 11. Vijetnamske vodene lutke¹³

¹² URL: <https://www.pif.hr/en/about-festival/item/1220-s-lutkom-oko-svijeta-vijetnam.html> (pristupljeno 31.5.2021)

¹³ Slika 11. Vijetnamske vodene lutke izvor: <https://www.atlasobscura.com/places/thang-long-water-puppet-theatre> (preuzeto: 31.5.2021)

Slika 12. Animatori u vodi¹⁴

7.1. Bunraku lutke

Velike lutke najzastupljenije su u Japanu, Indiji i Kini. U Indiji u kazalištu poznatijem kao kabuki tradicionalnom japanskom kazalištu te najpopularnijem obliku japanske muzičke drame. Kabuki kazalište bilo je pod velikim utjecajem japanskog kazališta lutaka Bunraku.

U 17. stoljeću nastaju dva oblika klasičnih japanskih kazališta: kabuki i joruri. Drugi oblik razvija se kao kazalište lutaka te nastaje kao ilustracija kazivanja narodnih pripovjedača. Kabuki kazalište se razvilo iz plesno-pjevanih molitava, nakon čega je dobilo svjetovni karakter te preuzelo teme i tehniku joruri kazališta. U ovim kazalištima predstave se izvode uz instrumentalnu pratnju, a vrlo značajno mjesto ima instrument shamisen podrijetlom iz Kine. U 18. stoljeću kazalište joruri počinje gubiti na važnosti te gotovo u potpunosti nestaje, ali se ta tradicija potkraj 19. stoljeća u gradu Osaki obnavlja pod nazivom bunraku. Naziv bunraku nastao je od vlastitog imena kada je lutkar Uemura Banrakuken stekao poznato kazalište te mu dao svoje ime, a ono je s vremenom postalo općepoznato ime za japansko kazalište lutaka. Kao što je prethodno rečeno drugi oblik klasičnog japanskog kazališta joruri gotovo je nestao, a

¹⁴ Slika 12. Animatori u vodi izvor: <https://www.atlasobscura.com/places/thang-long-water-puppet-theatre> (preuzeto: 31.5.2021)

zamjenio ga je bunraku, no prvi oblik klasičnog japanskog kazališta kabuki, zadržalo je svoju popularnost i razvilo se u tri pravca: romantično-sentimentalni u gradu Kyotu, junačko-pustolovni u gradu Tokyo te realistički u gradu Osaka.¹⁵

U japanskom kazalištu lutaka broj tri predstavlja strukturnu osnovu. U bunraku predstavi sudjeluju tri tipa izvođača, ningyōtsukai – lutkar, tayū – pjevači recitatori i svirači shamisen. Za upravljanje lutkom potrebna su tri lutkara, a predstava obično ima tri čina. Lutke su visoke od 60-150 centimetara i znaju težiti i više kilograma što predstavu čini vrlo teškom i napornom za izvođače. Lutkari stoga imaju točno određene zadatke - glavni lutkar zadužen je za pokrete glave lutke i desne ruke, drugi po važnosti zadužen je za lijevu ruku i samo tijelo, a trećem je povjereno pokretanje donjeg dijela lutke, odnosno rad na nogama i stopalima.

Bunraku predstave znaju trajati i više sati, zbog toga se lutkari služe posebnim tehnikama kako bi poštedjeli publiku svojih vidljivih napora tijekom izvedbe. Iz tog razloga, duljine predstave i težine obuke lutkara te uvježbavanju svih segmenata nastupa, ali i karakterističnu nastojanju Japanaca da i ovako zahtjevne predstave izvedu u punoj perfekciji bunraku predstave najčešće se održavaju rijetko, tek nekoliko puta godišnje.¹⁶

Prema Županić Benić (2009) Bunraku-lutke najpoznatije su u Japanu. One su većih dimenzija i složenog mehanizma, kao što je prethodno rečeno, za njihovo animiranje potrebna su tri lutkara od kojih je jedan glavni, a ostali su pomoćni. Svi lutkari obučeni su u crno te je pomoćnim lutkarima za razliku od glavnog lutkara i glava prekrivena crnom tkaninom, pri animaciji vidljivi su publici (Pokrivka, 2009).

„Bunraku-lutke čini glava, tijelo, ruke i noge. Posebnost je tih lutaka prije svega u načinu na koji je konstruirana glava, koja je jednostavan mehanizam, vrlo precizna i realistična. Lutka može otvoriti i zatvoriti kapke, pomicati oko lijevo-desno i gore-dolje, pomicati obrve gore-dolje i zatvoriti i otvoriti usta, a može imati čak i jezik koji izlazi iz usta.“ (Županić Benić, 2009: 113).

¹⁵ URL: <https://proleksis.lzmk.hr/3628/> (pristupljeno 22.5.2021)

¹⁶ URL: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/bunraku-japansko-kazaliste-lutaka-20110119> (pristupljeno 22.5.2021)

Slika 13. Bunraku-lutka¹⁷

¹⁷Slika 13. Bunraku-lutka izvor: <https://www.teatar.hr/wp-content/uploads/images/90314.jpg> (preuzeto: 14.5.2021)

8. Dijete i lutka

Scenska lutka u dječjem vrtiću dovodi dijete u stanje uzbuđenosti i razigranosti. Pokreće djetetov misaoni, fantazijski i emocionalni svijet te mu omogućuje da riječima izrazi svoj intimni doživljaj svijeta, koji s vremenom postaje sve bogatiji i složeniji. Lutka u ruci predškolskog djeteta, kroz igru, svojim oživljavanjem nudi mogućnost stvaranja i sudjelovanja u zamišljenom svijetu te je to jedan od uzroka velike privlačnosti lutke djetetu. Dijete, igrajući se lutkom, koristi oblik kreativnog izražavanja tj. služi se jezičnim simbolima kao sredstvom izražavanja misli i osjećaja.

Igra scenskom lutkom, u dječjem vrtiću, snažno utječe na razvoj djeteta na raznim poljima, omogućava lakše prihvaćanje svijeta oko sebe i ovladavanje njime, preuzimanje i kontroliranje emocija, pružanje pomoći u socijalizaciji, razvoj pozitivnih crta ličnosti. Ono je ogledalo govornog izraza predškolskog djeteta te istinski pridonosi razvoju govornog stvaralaštva i stvaralačkih sposobnosti, snažno angažira dijete intelektualno i emotivno. Kroz igru možemo otkriti ličnost djeteta te kroz spontanu i neposrednu igru lutkom, ono nam se otkriva (Glibo, 2000).

Djeca kroz igru uloga s lutkom ublažavaju i preživljavaju mnoge strahove i prihvaćaju situacije koje su im u stvarnosti teške i koje teško podnose (Hitrec, 1991 prema Ivon, 2010). Ona sama, a i odrasli, uspješno prevladavaju različite teškoće posredovanjem lutke, na način da im ona preuzima negativna ponašanja, agresivna stajališta i druge negativne emocije, bez osjećaja krivnje (Majron, 2004 prema Ivon, 2010). Lutka djetetu predstavlja neku vrstu utočišta u koje se može skloniti. Iz tog razloga neka djeca lakše uspostavljaju odnos s lutkom, nego s učiteljem, odgojiteljem, pa čak i roditeljem (Majron, 2000 prema Ivon, 2010).

U predškolskoj ustanovi u središtu pozornosti treba biti razvoj upotrebe govora tj. funkcija govora, a to znači da bi odgojitelji trebali stvarati situacije i raspoloženja, koja će kod djece, spontano, izazivati raznolike govorne izraze (Cazden, 1983 prema Ivon 2010). Jedan od načina stvaranja tih situacija i raspoloženja je kroz igru s lutkom, jer lutka ima mogućnost oživljavanja kojom spontano potiče dijete na govornu komunikaciju. Djeca tijekom igre s lutkom vrlo raznoliko koriste svojim govornim izrazom i to kroz, njima najdražu i najčešće korištenu, simboličku igru. Simbolička igra općenito za djecu pruža brojne mogućnosti i dobrobiti, a simbolička igra lutkom samo je još jedan od kvalitetnih i primjerenih načina, pomoću kojih se govor kod djece razvija i obogaćuje na prirodan način (Ivon, 2010). Cilj takve igre je da se djeca zabave i sa zadovoljstvom koriste njom, a ujedno da se to pretvori u komunikaciju s drugom djecom (Vigotski, 1977 prema Ivon 2010), da se koriste jezičnim

simbolima kao sredstvom izražavanja misli i osjećaja te će na taj način djeca postupno razvijati simboličku transformaciju iskustva (Ivon, 2010). „Tako u igri lutkom i jezik postaje predmet igranja.“ (Ivon, 2010: 60). Najčešći i najzanimljiviji oblik dječje igre lutkom u predškolskoj ustanovi su lutkarski igrokazi, predstave i slični oblici izvođenja, kojima djeca mogu improvizirati i izvoditi ih na različite načine, kao monologom, dijalogom, u manjim ili većim skupinama, s paravanom ili bez njega, pred drugom djecom i slično (Stenzel, 1995 prema Ivon, 2010). „Dijete uz pomoć igre lutkom kao iluzije, mašte, pretvaranja i simboličke igre, osvaja stvarnost.“ (Broggini, 1995 prema Ivon 2010: 8).

Prema Glibo (2000) najpogodniji tipovi scenskih lutaka za igru djece jesu:

1. štapne lutke u mnogobrojnim varijantama,
2. ginjol lutke,
3. lutke sjene,
4. plošne lutke,
5. lutke na prstima,
6. marionete u najjednostavnijem obliku.

Kao što scenska umjetnost obogaćuje dijete, tako dijete obogaćuje nju. Ona jako važan faktor u odgoju djece. „Ona je posrednik koji će djecu dovesti na put saznanja ljepote u životu. Ona će im pomoći da je prepoznaju, osjete, obogate se njome, da je preobraženu u stvaralaštvo prenose dalje, oplemenjujući tako, svaki na svoj način, život oko sebe.“ (Ladika, 1970: 146).

9. Zaključak

Velike ili gigantske lutke, iako su vrsta lutaka koja nije prikladna u radu s djecom rane i predškolske dobi može iskoristiti na način primjeren djeci, kao što je izrada velikih lutaka u dijelovima, kao aktivnost koja se može izrađivati u dužem periodu što često takav način rada dovodi do projekta vezanog za određeno razdoblje godine tj. do obilježavanja određenih događanja, kao što je karneval, karnevalska povorka, Dani planeta Zemlje i sličnih događaja, što se često obilježavaju u dječjim vrtićima na otvorenom. To nam potvrđuje prikaz slijeda projekta izrade gigantske lutke na primjeru desetodnevne ljetne lutkarske radionice s djecom u gradu Poreču, autorice Marijane Županić Benić (2009) koja je dokazuje da se s izradom velikih lutaka ne bave samo „veliki“ te ona projektom obuhvaća šire područje, na način, da se izradom velike lutke ne zadržava samo na njoj nego s polaznicima projekta pokušava proći što više vježbi, kako bi upoznali i ostale jednostavne vrste lutaka. Zaključuje se da je lutkarstvo i scenska umjetnost, za koju se često smatra kako je isključivo namijenjena djeci, nije ispravno razmišljanje. Lutkarstvo je najprimjerenije djeci, ali to ne možemo reći i za scensku umjetnost čije je ono dio, iz razloga, što se grana u razne smjerove, koje „odrasli“ stvaraju, kojima se bave i u kojima ujedno i uživaju. Lutka djetetu pruža brojne dobrobiti, ona je sastavni dio dječjeg života i razvoja. Dijete se s lutkom poistovjećuje, veže se emotivno te tijekom predstave ili lutkarske improvizacije, promatranjem ili igrom, dijete proživljava određenu situaciju, kroz koju prolazi i sama lutka. Scenska lutka kod djeteta pokreće svijet mašte i dovodi ga u stanje uzbuđenosti.

10. Literatura

1. Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura*. Zagreb: Ekološki glasnik
2. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga
3. Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga
4. Matković, T. (2018). *Terapijska moć scenske lutke*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
5. Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmijesi – eseji iz povijesti i teorije lutkarstva*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi (MCUK)
6. Pokrivka, V. (1978). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga
7. Vidović Schreiber, T.T.(2015). *Tradicijska kazivanja i scenski izraz djece predškolske dobi*. Školski vjesnik, 64 (3), 504–517. <https://hrcak.srce.hr/151384> (pristupljeno 14.5.2021)
8. Varl, B. (2000). *Ručne lutke – ginjoli*. Zagreb: Biblioteka Lutkanija
9. Varl, B. (1999). *Lutke na štapu*. Zagreb: Biblioteka Lutkanija
10. Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o

Internetske stranice:

1. <https://hrv.vivit-tours.com/32-stunning-places-visit-vietnam-2019-630216> (pristupljeno 31.5.2021)
2. <https://www.pif.hr/en/about-festival/item/1220-s-lutkom-oko-svijeta-vijetnam.html> (pristupljeno 31.5.2021)
3. <https://proleksis.lzmk.hr/3628/> (pristupljeno 22.5.2021)
4. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/bunraku-japansko-kazaliste-lutaka-20110119> (pristupljeno 22.5.2021)

Fotografije:

1. Slika 1. Gigantska lutka

Izvor: http://www.journal.hr/wp-content/uploads/2015/02/shutterstock_129364859-e1424341804714.jpg (preuzeto: 14.5.2021)

2. Slika 2. Dijelovi od stiropora

Izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.180.)

3. Slika 3. Kaširanje glave

Izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.181.)

4. Slika 4. Uzorci na papiru

Izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.182.)

5. Slika 5. Crtanje motiva na tkanini

Izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.183.)

6. Slika 6. Izrada donjeg dijela lutke

Izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.184.)

7. Slika 7. Uvježbavanje predstave

Izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.185.)

8. Slika 8. Gotova lutka

Izvor: Županić BeniĆ, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam internatinal d.o.o (str.186.)

9. Slika 9. Kostimi na štulama

Izvor: <https://www.picuki.com/profile/trikocirkusteatar> (preuzeto: 14.5.2021)

10. Slika 10. Lutke javanke

Izvor: <https://i.pinimg.com/originals/9d/0a/eb/9d0aebb626c9f6021ef3ac0b890078e1.jpg> (preuzeto: 14.5.2021)

11. Slika 11. Vijetnamske vodene lutke

Izvor: <https://www.atlasobscura.com/places/thang-long-water-puppet-theatre> (preuzeto 31.5.2021)

12. Slika 12. Animatori u vodi

Izvor: <https://vietnamdiscovery.com/tour/behind-the-scene-of-water-puppet-show-in-hanoi/>

(preuzeto 31.5.2021)

13. Slika 13. Bunraku-lutka

izvor: <https://www.teatar.hr/wp-content/uploads/images/90314.jpg> (preuzeto: 14.5.2021)

Sažetak

Lutkarstvo je scenska umjetnost koja obuhvaća likovnu, glazbenu i dramsku umjetnost, a lutka ima ulogu posrednika između glumca i publike. Kroz povijest lutka, lutkarstvo i lutkarsko kazalište, temama je bilo namijenjeno odrasloj publici, a danas je namijenjeno svima, od najmlađe, do najstarije dobi. Iako lutka ima najvažniju ulogu, njen neizostavan dio čini animator-lutkar, bez kojeg lutka nema svoj smisao, bez koje ne bi oživjela i prenijela određenu poruku. Animator lutki, na nesebičan način, udahnuje život davanjem svog glasa i pokreta. Lutke se dijele na marionete i ručne lutke. Drugu vrstu lutaka predstavljaju ginjol lutke koje su jedne od najjednostavnijih lutaka zajedno sa štapnim lutkama te se najviše koriste u radu s djecom. Pod specifičnu vrstu lutaka spadaju velike ili gigantske lutke. Kao što i sam njihov naziv govori velike su i specifične, te je za njihovu izradu potrebno duže vrijeme i zato se često ne koriste u radu s mlađom djecom. Prikladnije su za projektne radove te se najčešće izrađuju za određene događaje, kao tematske povorke, karnevalske povorke, ulični performansi i sl. Rade se u dijelovima, koji se na kraju spajaju, te uz lutkare, koji ih animiraju i pokreću, one „oživljavaju“. Bez obzira na složeniji proces izrade ove vrste lutke, djeca mogu sudjelovati na razne načine i doprinijeti zajedničkom radu kao pomaganjem, prikupljanjem i donošenjem materijala, tako da izrađuju određene dijelove koji će kasnije nastati nešto veliko, što će njima predstavljati veliko zadovoljstvo.

Najvažnije od svega je da djeca primjećuju, kako njihov projekt svakog dana raste njihovim trudom, međusobnom suradnjom i radom vlastitih ruku (Županić Benić, 2009).

Ključne riječi: lutkarstvo, scenska lutka, velike ili gigantke lutke, dijete.

BIG OR GIGANT PUPPETS

Summary

Puppetry is a performing art that includes fine art, music and dramatics where puppet has a role of mediator between actor and audience. Through history puppet, puppetry and puppet theater was intended only for adult audience with its topics while today it is intended for everyone, youngest and the oldest. Even though puppet has the most important role, its indispensable part is the animator, puppeteer without who puppet would not have the sense and would not be able to send a certain message to the audience. Animator on an unselfish way breathes the life in the puppet by giving it voice and movement. Puppets are divided on marionettes and hand puppets. Other kind of puppets are represented by „ginjol“ puppets that are one of the simplest puppets and together with cane puppets are most often used to work with children. Specific kind of puppets are big or gigant puppets. As their name says, they are big and very specific and for them to be made takes a lot of time, so this is the reason they are not very often used in work with children. They are more appropriate for projects and specific events like carnival processions, theme processions, street performances and etc. They are made in parts which in the end are connected together and with the animation of puppeteers they come to life. No matter how difficult is the production of these puppets, children can always participate in team work on different ways by helping, collecting and bringing the materials to make different parts that after becomes something big and for them represents a great pleasure.

The most important thing is that children notice how their project grows every day with their effort, mutual cooperation and by the work of their own hands. (Županić BeniĆ, 2009).

Key words: puppetry, stage puppet, big or gigant puppets, child

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Kojom ja Dora Sekul kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog/diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 13. srpnja 2021.

Potpis:

Sekul Dora

IZJAVA O POHRANI
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/SPECIJALISTIČKOG/DOKTORSKOG RADA
(PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG
FAKULTETA U SPLITU

Student/ica: Dora Sekul

Naslov rada: Velike ili gigantske lutke

Znanstveno područje: Dramska umjetnost

Znanstveno polje: Lutkarstvo

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada: dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Članovi povjerenstva (akad. Stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Ivana Odža i v. pred.
dr. sc. Dodi Malada

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružite odgovarajuće):

- a) rad u otvorenom pristupu
- b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 13. srpnja 2021.

Potpis studenta/studentice:

Sekul Dora

Potvrda o lektoriranju završnog rada

Ja, Grozdana Bošković Pilić, profesor hrvatskoga jezika i književnosti te povijesti umjetnosti, svojim potpisom potvrđujem da sam lektorirala rad Dore Sekul Velike ili gigantske lutke u skladu sa standardnojezičnim normama hrvatskoga jezika.

Milna, 1. 6. 2021.

